

VINNARE AV SVENSKA PUBLISHINGPRISET

KULTURVÄRDEN

ETT MAGASIN FRÅN STATENS FASTIGHETSVERK NR1 - 2012 PRIS 37:50

SÖT SMAK I ULRIKSDAL
Orangeriet gav exotiska frukter

STÄDA VARSAMT
Konsten att inte förstöra kulturskatter

ERLANDERS VÅNDA
Kunde statsministern bo på gods?

K

INDISK SOL GER ENERGI
Stor miljöstatsning i New Delhi

RISÖ FÅR LIV
Vandrarhem öppnas på smuggelön

MOTTAGNING I VÄRLDSKLASS
Så ska SFV sprida kunskap

En ren kulturgärning

LACT GOLV LIGGER

DET KOM ETT BREV...

... till redaktionen från en läsare som efterlyser mer debatt i Kulturvärden.

Kring fastighetsutredningen, val av restaureringsfilosofier, definitioner kring vad ett kulturarv är. Tack! säger vi på redaktionen och undrar vad du tycker och vad du vill läsa? E-posta redaktionen på kulturvarden@sfv.se och berätta. Vi ska försöka föra in mer debatt i tidningen. Ibland kanske andra kanaler är bättre för debatt, Kulturvärden utkommer ju bara fyra gånger om året, men vi ska försöka referera till debatten när det finns möjlighet. En bra vägledning för vad som diskuteras inom SFV och i vår omgivning är de ledare som vår GD Thomas Norell skriver på sidan 39.

I det här numret har vi också en artikel från ett restaureringsseminarium där Riksantikvarieämbetet, Statens fastighetsverk och Kungliga Konsthögskolan Mejlan Arc redogjorde för olika restaureringsfilosofier.

Något vi brukar få frågor om är olika former av skötselavvisningar för gamla hus. Där har våra kulturarvsspecialister många kloka råd att dela med sig av. Läs artikeln »Rent hus« och läs bildtexterna nogga i bilduppslaget med golv, så får du värdefulla tips inför vårstädningen. För nu är det våren vi väntar på, med takdropp, snödroppar och björkarnas musöron. Och med våren kommer också Hemliga rum. Men det får du läsa mer om i nästa nummer av Kulturvärden.

Nu kastar vi oss in i senvinternumret.

Trevlig läsning

MIA FERNLUND

Chefredaktör

FOTO JEANETTE HÄGGLUND

FOTO MIA FERNLUND

Psst!

Hej Madeleine Ödquist! Det ryktas att SFV genomför Hemliga rum i vår, stämmer det?

– Schhh! Kan du bevara en hemlighet så ska jag berätta! Vi har valt ut 13 spännande platser runtom i landet som vi ska öppna för en enda dag, den 26 maj. Platserna är utvalda utifrån temat Maktbalans, med borgar och befästningar, om krig och fred och om inre och yttre hotbilder.

Varför bara en enda dag?

– Vissa av de här platserna är så speciella att vi inte kan ha dem öppna för allmänheten i vanliga fall. Det är verkligen ett tillfälle att få se något du normalt inte har tillgång till.

Vad kommer besökarna att kunna se och uppleva?

– Vi kommer att bjuda allmänheten på en dag fylld av kulturhistoria och spännande berättelser och förklara vilken roll just de här kulturfastigheterna spelar i Sveriges historia. Dessutom kan den som vill gå in på www.hemligarum.se och själv rösta fram ytterligare två platser som kommer att visas. Totalt blir det alltså 15 hemliga rum som är öppna den 26 maj. I nästa nummer av Kulturvärden, som kommer i mitten av maj, finns mer information. Missa inte den här chansen att välja ditt Hemliga rum!

TEXT MIA FERNLUND

KULTURVÄRDEN NUMMER 1, 2012

Statens fastighetsverk ger ut Kulturvärden fyra gånger per år för att du ska få kunskap om Sveriges kulturarv. SFV:s uppgift är att se till att fastigheternas själ och karaktär lever och bevaras till kommande generationer. Genom staten är du delägare, tillsammans med nio miljoner andra svenskar.

Ansvarig utgivare

Ann-Charlotte Spigel-Berg

Chefredaktör Mia Fernlund

Redaktionell produktion

Rejäl Kommunikation AB

Redaktör Tomas Eriksson

AD Pompe Hedengren

Formgivare Livia Petré

Korrektur Lena Walldow

Texter Tomas Eriksson, Mia

Fernlund, Lars Hjertberg,

Annica Kvint, Hans

Landberg, Thomas Norell,

Lena Olofsson, Sanna Samu-

elsson, Thorsten Sandberg,

Monica Strandell

Foto Nina Broberg, Melker

Dahlstrand, Tomas

Eriksson, Mia Fernlund, Erik

Kampmann, Bert Leander-

dersson, Åke E:son Lindman,

André Strömquist Ralf

Turander, Stewen Quigley

Illustration Erik Dahlbergh,

Tzenko Stoyanov

Repro Jeanette Andersson

Tryckeri Norra Skåne Offset

Prenumeration Se sista sidan

eller www.kulturvarden.se

Postadress Box 2263,

103 16 Stockholm

Gatuadress Järntorget 84

E-post kulturvarden@sfv.se

Telefon 08-696 70 00

www.sfv.se

issn 1104-845x

Omslaget

Mönsterlagda tiles i

Universitetshuset i Uppsala.

Foto: Stewen Quigley

Vinnare av

svenska

Publishing-Priset

FOTO ÅKE ESON LINDMAN

6

**SOLIG ENERGI
I INDIEN**
*Miljösatning som gör
ambassad till föredöme*

FOTO MELKER DAHLSTRAND

16

**STÄDA RÄTT OCH
RÄDDA KULTURSKATTER**
*SFV lär ut knepen för
varsam städning*

FOTO BERT LEANDERSSON

24

**RISÖ BÄDDAR
FÖR ÖVERNATTNING**
*Nytt vandrarhem ska locka
turister till gammal smugglarö*

FOTO MIA FERNLUND

32

**KULTURVÄRD
I NY VÄRLD**
*SFV ökar engagemanget
i turistbranschen*

NYHETER 5
*Bjuder på danshistoria
i Klarakvarteren*

ANEKDOTEN 14
*Statsministerns vånda
kring att bo på herrgård*

DESIGN 22
*Gamla metoder
håller golv unga*

BAKOM FASADEN 38
*Fynd gav ny färg
åt Sparreska palatset*

GD KRÖNIKA 39
*»Gamla riksarkivet är
en attraktiv fastighet«*

FOTO ÅKE E:SON LINDMAN

EU ger stöd till SFV-satsning i Kalmar och Kronobergs län.

Öppnar portar för EU-miljoner

EU:s strukturfond ger 20 miljoner i stöd till projektet Öppna portar, som SFV driver tillsammans med flera lokala aktörer i Kalmar och Kronobergs län. I projektet ingår Kalmar slott, Borgholms slott och Huseby bruk, som förvaltas av SFV samt Eketorps fornborg som förvaltas av Riksantikvarieämbetet. De fyra historiska besöksmålen har än i dag en central roll när det gäller att attrahera besökare, boende och företag till orten och regionen. För att de ska kunna behålla och stärka sin funktion inom besöksnäringen krävs dock mycket resurser. Projektet pågår i tre år, beräknas kosta 51 miljoner och omfattar fyra utvecklingsområden som ska leda till att stärka den publika verksamhetens attraktions- och konkurrenskraft i och kring besöksmålen.

FÅGELSJÖ FICK ULLBAGGEPRIS

Frövisjön i Västmanland har åter blivit en välbesökt fågelsjö och naturbetesmark efter Statens fastighetsverks stora satsning på området. Sjön hör till Frövi översteboställe, sträcker sig över 80 hektar och utdikades på 1800-talet för att bli betesmark. Projektet har nu tilldelats Ullbaggepriset som Årets miljö-satsning 2011 av prisutdelaren, landsbygdsminister Eskil Erlandsson, vid Landsbygdsgalan.

UBÅTAR GÖRS SYNLIGA

Regeringen har nu gett Statens fastighetsverk tillstånd att bygga en ubåtshall bredvid Karlskronas marinmuseum. I hallen kommer HMS Hajen 1 från 1904 och HMS Neptun från 1978 att rymmas. Den sistnämnda hade en viktig roll vid grundstötningen av den sovjetiska ubåten U-137 i Gåsefjärden 1981. Byggandet av ubåtshallen kommer att inledas under 2012 och planeras vara färdigt sommaren 2014.

FOTO TOMAS ERIKSSON

SFV gläds över kunniga murare.

MURARE SÄTTTS PÅ PROV

På Bräcke-gymnasiet i Göteborg har åtta erfarna murare gjort gesäll- och mästarprover. Målet är att säkra gedigen hantverkskunskap, skapa yrkesstolthet och goda förebilder. Gesäll- och mästarbrevet delas ut på Nordbygg på Stockholmsmässan den 21 mars.

– För SFV, med våra kulturhistoriskt känsliga byggnader, är validering av hantverkskompetenser oerhört viktig. Vi ser detta som ett första steg mot att fler hantverksyrken går samma väg, säger Per-Anders Johansson, kulturarvsspecialist och ansvarig för branschsamarbetet Kompetensförsörjning för kulturhistoriskt känsliga byggnader och miljöer, KKBM.

För mer information se www.spef.se och www.sfv.se

MEDELTIDSFYND I BÄCKASKOG SLOTT

En byggnadsarkeologisk undersökning har inletts på Bäckaskog slott sedan fynd, som gjorts under en renovering, bedömts vara historiskt intressanta. Det är vid underhåll av ytiskt, snickerier och installationer som Statens fastighetsverk funnit rester av en hittills okänd medeltida byggnad. Den byggnadsarkeologiska undersökningen hoppas man ska ge svar på vad byggnaden haft för funktion.

Våren 2013 flyttar
Dansmuseet till
Drottninggatan.
Det blir en viktig del
i arbetet med att
utveckla området
Södra Klara.

Klara för Dansmuseet

Snart svänger det om Drottninggatan i Stockholm. Det är Dansmuseet som våren 2013 ska flytta till korsningen vid Jakobsgatan och därmed addera nya kulturella värden till citykvarteren.

Det nya museet kommer att vara 1 500 kvadratmeter stort och bestå av en utställningsyta på två plan samt ett entréplan med butik, restaurang och kontor. Flytten till det välbesökta gångstråket på Drottninggatan blir ett lyft för museet. Men också för det nyrenoverade kvarteret Loen, där närheten till Stockholms Stadsteater skapar förutsättningar för ett rikare kulturliv på Drottninggatan.

- Tillsammans med Statens fastighetsverk har vi utvärderat ett antal lokaler i centrala Stockholm och vi

är överens om att det här är den bästa. Vi får det något mindre men den nya lokalen är mer yteffektiv och lättdisponerad. Det expansiva läget väger också upp. Vi är mycket nöjda, säger Erik Näslund, museichef för Dansmuseet.

Lokalen har tidigare inhyst Tjenstemannabanken och Sundsvalls handelsbank men är i dag sammanslagen till en enda stor lokal. Entrén ska vara mot Drottninggatan, men planer finns också för en öppning mot Jakobsgatan/Jakobstorget i anslutning till museets restaurang och kafé. Där kommer troligen träd att planteras för att förstärka platsens förutsättningar som ett andrum i stadsmiljön.

TEXT: SANNA SAMUELSSON

Strålande tider i

NEW DELHI

Med sol-el, vattenåtervinning och energisnålt kylsystem har den svenska ambassaden i New Delhi åter blivit ett föredöme bland svenska beskickningar. Denna gång för ett genomgripande och uppmärksammat miljöarbete.

TEXT Tomas Eriksson FOTO Åke Erson Lindman

*Den rosa ambassaden
i New Delhi genomgår
nu en genomgripande
energieffektivisering,
uppmärksammat i
indiska medier.*

Sanjay Kapoor, Karin Brofelth och Per-Erik Ekman vid ambassadens 500 kvadratmeter solceller.

»Det är fantastiskt fina material både inomhus och utomhus, som det så ofta är i hus byggda på 1950-talet«

DEN UNGA STATEN Indien ville locka länder från hela världen att öppna ambassader i landet. Därför uppläts på tidigt 1950-tal ett stort stycke land i Chanakyapuri i sydvästra Delhi, där många av världens länder erbjöds ambassadmark. Sverige var ett av de länder som snabbast bejakade denna inbjudan och belönades med en 40 000 kvadratmeter stor tomt. Där byggdes det som i diplomatkretsar kom att kallas den rosa ambassaden, med byggnader som beskrivs som en blandning av brittisk-indiska bungalows och 1950-talets europeiska modernism. Det var en fastighet som inte skulle behöva skämmas för sig inför mäktiga grannambassader som Rysslands, USA:s och Englands. 1959 stod den klar och den första ambassadören att flytta in i ambassadens residens var Alva Myrdal.

Än i dag ser stora delar av ambassaden ut som den gjorde då.

– Det är fantastiskt fina material både inomhus och utomhus, som det så ofta är i hus byggda på 1950-talet, säger SFV:s förvaltare Karin Brofelth.

Men samtidigt som stora delar av fastigheten bevarat känslan av 1950-tal har andra tagit steget in i 2000-talet. Nu ska ambassaden bli ett miljöföredöme i Indien och därmed visa upp och sprida svenskt miljötänkande och miljöteknik.

Kanslichef Lena Wedén är nöjd.

DE FYRA VAKTERNA vid den svenska ambassadens huvudentré vid gatan Nyaya Marg bär toppluva och tjock tröja. För dem är dessa dagar i mitten av vintermånaden januari en prövning med en temperatur som ibland även dagtid

kan leta sig ner under 15 plusgrader.

Ändå lyckas solens svaga strålar, när de träffar 500 kvadratmeter nyinstallerade solpaneler på ambassadens tak, producera el med en effekt på runt 5 000 watt och bidrar därmed till den planerade årsproduktionen på dryga 100 000 kilowattimmar. Det är lika mycket som 20 villor förbrukar på ett år och ger tio procent av ambassadens elförbrukning.

Anläggningen – som kostade 3,2 miljoner kronor och har en maxeffekt på 75 000 watt – invigdes i januari i närvaro av den indiske ministern för ny och förnybar energi. Det gjorde tillställningen till ett evenemang med hög medieprofil med närvaro av rikstäckande indiska tidningar och TV.

– Det var ett bra tillfälle för oss att visa indierna hur

*Fontänen inne på
ambassadområdet är
känd för att vara byggd
exakt i våg, lika mycket
vatten svämmar över
på alla sidor.*

duktiga svenska företag är inom energiteknik, säger Mikael Kullman, ambassadråd med ansvar för miljöfrågor.

Uppmärksamheten kring sol-elanläggningen kan ses som en belöning för ett strävsamt miljöarbete som SFV som fastighetsägare bedrivit vid ambassaden. De indiska gästerna kan också se prov på ett antal miljöåtgärder, till exempel att:

- *väggar och tak har isolerats för att inte elda (eller kyla) för kråkorna*
- *tvåglas-isolerfönster håller värme och kyla ute*
- *armaturer och lampor har bytts ut mot energisnåla varianter*
- *ett vattenåter-vinningsystem som återför regnvatten ner till grundvattnet, som sjunker i takt med att Delhis invånarantal stiger*
- *solvärme som värmer ambassadens vatten.*

DE GÄSTER SOM följde med till trädgården bakom den svenska ambassadpersonalens bostäder belönades med en så exotisk syn som en kompost för trädgårds- och matavfall. Däremot fick de inte se gräsmattan vattnas, eftersom det bara görs på nätterna för att slippa avdunstning, vilket halverat vattenåtgången.

Besökarna fick ta en titt på arbetet med att bygga en ny kylanläggning som inte bara blir avsevärt mer energieffektiv utan också drivs med miljövänliga köldmedier. Dessutom byts utomhusbelysningen ut mot lampor som laddas via egna solpaneler.

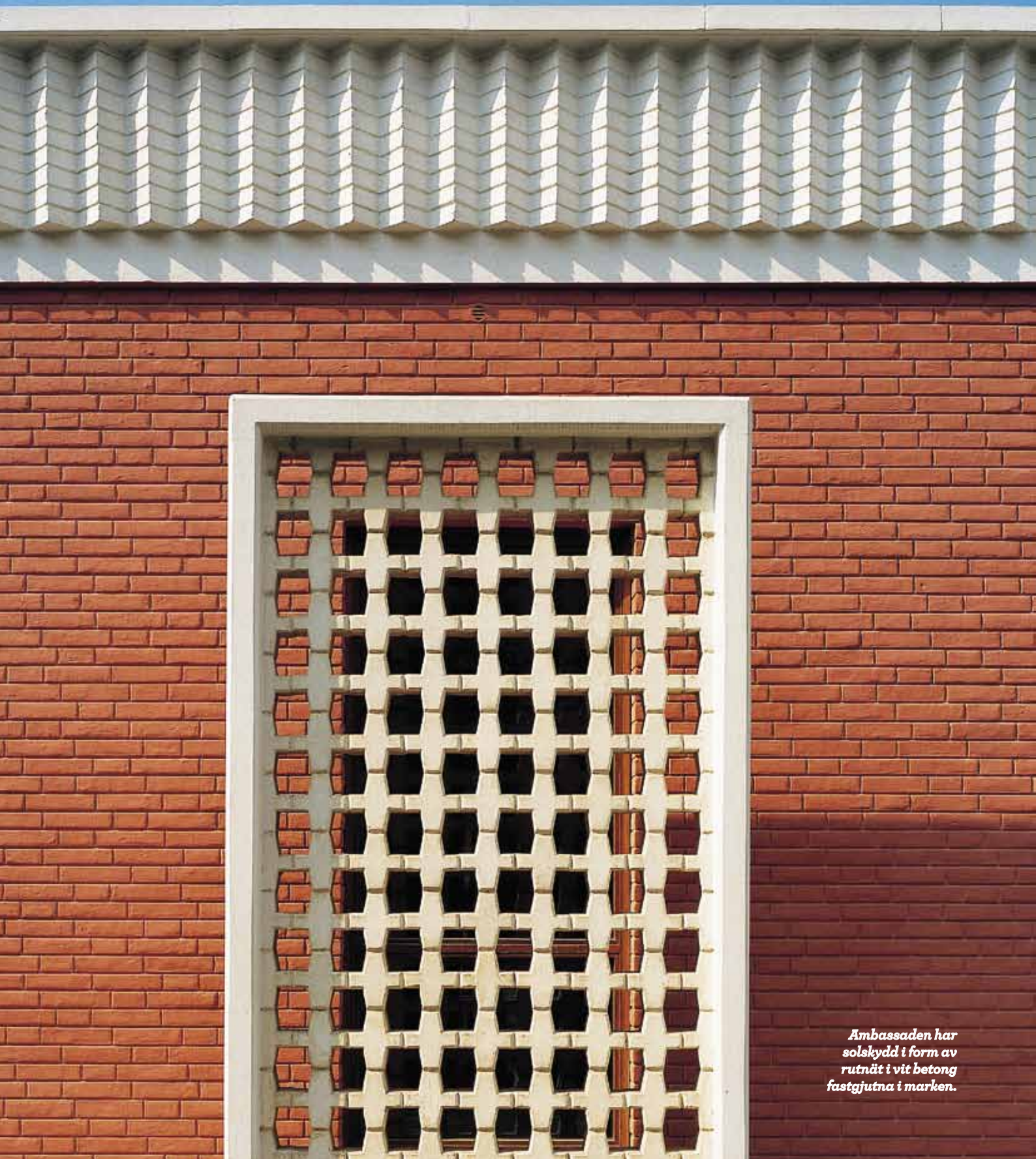
UD var fram till 2008 undantaget från statliga regler för miljöarbete, men sedan dess har SFV och UD samarbetat inom miljöområdet.

ARBETET STYRS AV VÅRDPROGRAM

Ambassaden i New Delhi måste förstås anpassas efter moderna krav. Men det ska ske i den anda i vilken den byggdes i slutet av 1950-talet. För att säkerställa detta har SFV låtit arkitekterna Pia Kjellgren Schönning och Joe Lindström ta fram ett vårdprogram i samverkan med SFV:s kulturarvsspecialist Héléne Hanes. En viktig källa i arbetet var Malene Björn, som ansvarade

för interiören när ambassaden byggdes. I vårdprogrammet preciseras exempelvis vilka byggmaterial som får användas, att de om möjligt ska vara tillverkade lokalt och i samklang med indiska traditioner. Här fastslås också att utomhustegel ska ha samma färg som vid bygget, att interiörerna i första hand ska ha ljusa gula, blå och gröna färger och att möblerna ska vara ljusa och av skandinavisk design. Dessutom klargörs att de väl tilltagna grönområdena inte får byggas bort.

Ambassaden har
solskydd i form av
rutnät i vit betong
fastgjutna i marken.

– Vi har bland annat haft utbildningar med UD-personal om hur man arbetar med miljöfrågor. Varje år i augusti uppmärksammar vi de ambassader som gör ett bra jobb och visar stort engagemang genom att dela ut priset Grön ambasad, berättar Karin Brofelth.

För Statens fastighetsverk ligger inte bara en bättre värld i potten. Det finns också pengar att spara. I Indien ingår driften i årshyran på 11 miljoner kronor, men då är kostnaden för el, värme, kyla och vatten runt en miljon kronor per år.

DE VAKTER SOM fryser i sin lilla kur vid stora entrén kan snart räkna med varmare dagar. Det har inte bara med den annalkande sommaren att göra, för nu byggs ett nytt vakthus med ytterväggar i natursten som ska tas i bruk under våren. Det nya vakthuset ingår i den 20-miljonersinvestering som SFV, utöver energieffektiviseringarna, gör vid ambassaden. I den ingår även ett nytt visumkontor för den växande skara indier som vill åka till Sverige för affärer, semester eller arbete. 2011 sökte 12 871 personer visum till Sverige. Uppemot 5 000 indier sökte samma år arbetstillstånd, de flesta inom IT-branschen.

I satsningen ingår också att utöka antalet bostäder för svensk personal från sju till elva, en nödvändig utbyggnad eftersom den ökade verksamheten kräver mer personal.

De nya bostäderna kommer inte bara att spara pengar utan även sänka kanslichefen Lena Wedéns blodtryck.

– En lägenhet på stan i New Delhi kan kosta 40 000 i månaden. Jag föredrar att förhandla med SFV – indierna är de tuffaste förhandlare jag haft att göra med. Och då har jag förhandlat i många länder, säger hon och skrattar.

Hon är själv dubbel hyresgäst, både som chef för ambassadens kontorsdel och som boende i en av områdets lägenheter. Och hon har inga problem med att förvaltaren sitter på dryga 550 mils avstånd i Stockholm

MILJÖARBETET PRIORITERAT

Att minska ambassadernas miljöpåverkan är prioriterat i Statens fastighetsverks utrikesförvaltning.

SFV arbetar i utlandet enligt samma miljömål och direktiv som i Sverige när det gäller energiförbrukning, avfall, vattenanvändning och användning av miljövänliga byggmaterial.

Ambassaderna ingår i SFV:s målsättning att minska sin energiförbrukning med 26 procent fram till 2016. Därför har en inventering gjorts av förbrukningen vid svenska beskickningar. Det var inte en rakt igenom munter läsning.

– Vi blev lite förvånade över hur mycket energi vi förbrukar, framförallt i varma länder. Ofta är fastigheterna byggda med en teknik som vi normalt inte använder och som kräver

stora åtgärder för att förbättra, som i New Delhi där vi isolerat väggar och tak, säger Berit Nilsson, fastighetschef SFV Utrikes.

Målet är att alla ambassader ska bli lokala miljöföredömen.

– Parallellt med löpande miljöåtgärder tar vi oss an de riktigt stora miljöbovarna. Näst på tur står Paris, därefter Moskva och Buenos Aires, säger hon.

Att arbeta med miljöfrågor är en svensk profilfråga, enligt Berit Nilsson. Hon är glad över samarbetet med UD.

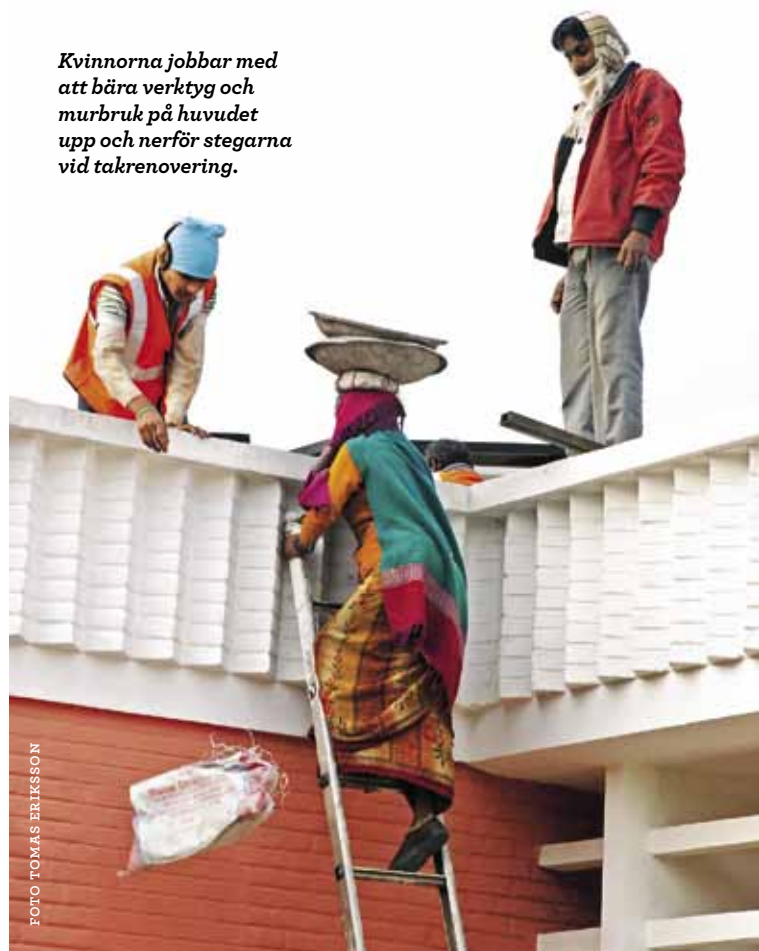
– Sedan de insett att det är en viktig fråga för Sverige får vi allt bättre stöd från ambassaderna. Det blir roligare när vi jobbar hand i hand, som här i Indien där vi installerar utrustning,

som ambassaderna kan visa upp och se till att det leder till svensk goodwill.

I New Delhi är kanslichef Lena Wedén nöjd med att ambassaden fått sol-el och snart en ny kylanläggning.

– Båda anläggningarna initierades av SFV. Kylanläggningen var visserligen gammal, men det är inga investeringar man hämtar hem på några år. Det var också kul med uppmärksamheten vid invigningen av solenergisystemet. Det drar till sig intresset för svenskt kunnande inom miljöteknik.

Kvinnorna jobbar med att bära verktyg och murbruk på huvudet upp och nerför stegarna vid takrenovering.

– Det fungerar bra, tycker jag. Men det är förstås viktigt att förvaltare vet hur det fungerar i utlandet och är flexibel. Bland annat måste man inse att bostaden är väldigt viktig, många kommer hit utan vänner och familj, säger hon.

HELA UTBYGGNADSPROJEKTET, då ingår även en mindre vaktkur vid en sidoingång, ska vara klart under 2012.

Hade det varit i Sverige hade allt varit klart i oktober. Så vi siktar högt och säger att det ska vara klart i höst, men senast vid årsskiftet, säger Per-Erik Ekman med en min som verkar säga att han är glad om han kommer hem till jul.

Berit Nilsson,
fastighetschef
utrikes vid SFV.

1999 fick Exportrådet ett eget hus inom ambassadområdet. I takt med att Indien blivit en allt viktigare marknad för svenska företag har huset byggts ut.

FOTO TOMAS ERIKSSON

»I de tropiska stormarna kommer lika mycket från sidan som uppifrån och ibland blåser det runt i små cykloner så att det regnar uppåt«

När besökarna passerat ambassadens entré möts de av en stor öppen plats, omringad av ambassadörens residens, den officiella bankettsalen och ambassadens kansli. I mitten finns en blå fontän, vars bassäng är berömd för att vara fenomenalt vågrät, vilket gör att lika mycket vatten svämmar över på fontänens alla sidor. Enligt mätningar ska det bara skilja en halv millimeter i höjd från högsta till lägsta kant.

Samtliga byggnader inom ambassadområdet ligger i nordsydlig riktning. Fönsterlösa tegelväggar möter väggar där fönstren sitter tätt, dels för att hålla den kraftiga solvärmen ute, dels för att ge människor en viss integritet i ett område där många både jobbar och bor.

Ambassadens exteriörer är enligt Per-Erik Ekman och Karin Brofelth mycket välbehållna trots tuffa förhållanden. Den indiska vintern kan faktiskt krypa ner mot nollstrecket vissa nätter. Den följs av en sommar som kan visa temperaturer upp mot 50 grader, som i sin tur följs av kraftiga monsunregn med tropiska stormar.

Så valet av indiskt tegel – enligt 1950-talets standard betydligt mindre än dagens tegelstenar – som målades med en brunrosa färg var lyckat. Taken har tagit riktigt rejält med stryk under åren – de har alla fått genomgå genomgripande renoveringar.

– Det är framförallt de kraftiga regnen som skadar taken. I de tropiska stormarna kommer regnet lika mycket från sidan som uppifrån och ibland blåser det runt i små cykloner så att det regnar uppåt. Det gör det svårt att skydda taken mot väta.

Men även den höga temperaturen förstör taken, säger Per Erik Ekman.

Även ambassadens insida är välbevarad. Den som stiger in i entrén där receptionisten Anand Lal härskar bakom skottsäkert glas möts av ett vackert marmorgolv. Innanför säkerhetslussen ligger ett ljust terazzogolv. De vita cementplattorna med insprängd marmor följer besökarna in under dörrarna till ambassadens kontor, mötesrum och allmänna utrymmen.

En av dörröppningarna leder in till ambassadens fikarum, där lokala medarbetare i sällskap med några svenskar ger prov på hur det svenska tiokaffet kan bli kulturöverskridande, speciellt en dag som denna när det kulturella utbytet även inbegriper en stor påse Gott&Blandat. Efter att ha druckit kaffe och te, delvis varmt av el från solen, sköljer de av sina koppar i vatten från ambassadens solvärmeanläggning.

UTANFÖR I EN soffa sitter Per-Erik Ekman och Karin Brofelth och skissar på framtida miljöförbättringar som ytterligare ska stärka den rosa ambassadens roll som lokalt och globalt miljöföredöme.

Varmvattencirkulation och bättre isolerade personalbostäder är några av förslagen. Dessutom borde vattenpumpar och all utebelysning drivas av solceller. En inventering av kemikalieanvändningen, både vid städning och besprutning, skulle heller inte skada.

Potential till miljöförbättringar finns.

– Speciellt här i New Delhi, eftersom SFV och UD jobbar så hårt med miljön vid ambassaden. Dessutom är personalen engagerad, vilket gör att arbetet får ännu större genomslag, säger Karin Brofelth. *

Ett nytt vakthus ingår i en 20 miljonerssatsning vid ambassaden.

Förvaltar i världen

Karin Brofelth utbildade sig till lantmätare. Men hon tycker att det är mycket roligare att förvalta fastigheter. Just nu ansvarar hon för fastigheter på 17 utländska orter. Det blir många dagar på resa och en och annan kulturkrock.

ÅRET VAR 2006 och Karin hade tröttnat på kortsiktigheten inom den privata fastighetssektorn, som under några år köpt och sålt fastigheter i en hastighet som aldrig förr. Hon hade också provat på Facility Management, men tyckte att hon kom för långt ifrån förvaltningen.

Hon funderade på hur hon skulle få mer långsiktighet i sitt arbete. Hon kom då att tänka på en föreläsare från Statens fastighetsverk som hade talat inför hennes klass vid lantmätarutbildningen på KTH. Hon mindes budskapet.

– Hans råd var att vi skulle skaffa oss några års erfarenhet, sedan kunde vi gärna komma till SFV, eftersom fastigheter som slottet och Dramaten knappast var något för nybörjare, berättar Karin.

Passande nog dök en annons upp där SFV sökte förvaltare.

Hur gick det på det nya jobbet?

– Bra. Efter en tid som vikarierande förvaltare på Riddarholmen utsågs jag till förvaltare för »Teatrarna«, vilket betyder Dramaten, Operan och några mindre museer. Det var roligt att få ta hand om dessa fastigheter, framförallt att få arbeta med alla antikvariska detaljer. Allra roligast var att rusta upp Dramaten till 100-årsjubileet. Men det är också svåra fastigheter att jobba med. Många av installationerna skulle behöva bytas, men om man ska byta ventilationen på Operan måste teatern stängas under lång tid och det är svårt att passa in i teaterns spelschema.

Hur hamnade du som förvaltare av ambassader?

– Jag sökte jobbet som annonserades externt och internt. Jobbet gällde 17 orter, sex i Europa, tre i Asien och åtta i Afrika.

Det låter som ett jobb med många och långa resor?

– Jag räknar med runt 80 resdagar per år. Men jag har fördelen att ambassaderna ligger nägorlunda i samma tidszon. Det är bara Indien som avviker stort och är 4,5 timmar före Sverige.

Hur kan man förvalta fastigheter i Luanda, Lissabon och New Delhi från ett kontor i Gamla stan i Stockholm?

– Det är inte så komplicerat som det låter. Ofta har vi en upphandlad driftentreprenör på plats som sköter den dagliga driften. Vi har också en UD-anställd som är vår kontaktperson och kontrollant. De gånger det inte fungerar så kan vi, som vid alla uppdrag, hota med utebliven betalning eller uppsagt avtal.

Vilken fördel har ambassaderna av att ha en svensk förvaltare?

– Vi följer svenska och lokala lagar kring brand- och elsäkerhet och använder svenska entreprenörer för dessa jobb. De får också en bättre service, eftersom vi tänker likadant som våra hyresgäster och ofta vet vad de vill ha. Vi står också för allt underhåll på våra ambassader. De som hyr av lokala fastighetsägare får själva stå för underhållet

Vilka är dina största problem i arbetet?

– Den stora byråkratin i många länder och att arbeten ofta tar längre tid än vad man är van vid. Man måste vara tydlig för att saker ska bli gjorda, men man måste också ha tålmod och förstå att saker fungerar annorlunda än i Sverige.

Har du några drömprojekt?

– I Harare i Zimbabwe har vi dåligt med vatten på residenset. Där har jag sett hur en fransk arkitekt samlar in renat regnvatten i en underjordisk reservoar i ett närmast slutet system, där inga bakterier kommer åt vattnet. Så vill jag göra på residenset. Sedan skulle jag vilja att vi köpte fler fastigheter. Det finns en del sämre fastigheter som jag skulle vilja sälja och köpa nya för pengarna. Men det tillåter inte systemet.

Det ryktas om en kvinna som är ute och springer på kvällarna i de huvudstäder där du förvaltar ambassader. Vet du något om det?

– Det är säkert jag. Jag springer på alla ställen där det känns säkert, det blir allt mellan fem och 30 km. Min favoritlöparsträcka är längs Independence Avenue i Lusaka, i allén i mitten av gatan. Det är dessutom på hög höjd så man är lite dopad när man kommer hem ...

FAKTA: KARIN BROFELTH
Arbete: Förvaltare av ambassader. Ansvarar för ambassader eller residens i Indien, Finland, Baltikum, Polen, Portugal, Israel,

Angola, Zambia, Zimbabwe, Mocambique, Sydafrika, Nigeria, Kongo-Kinshasa och Exportrådets lokaler i Botswana.
Familj: Maken Tomas,

Linnea, 9, och Mauritz, 7.
Ålder: 39 år.
Favoritambassad: New Delhi, för den är byggd med hög kvalitet.
Fritidsintresse: Löpning, har

sprungit ett maraton och elva Lidingölopp.
Musik ligger mig också nära. När tiden finns ska jag börja sjunga och spela på cello.

När Carl August Wicander testamenterade sin herrgård Harpsund till staten som en sommarbostad för statsministern skapade han svårt huvudbry för den socialdemokratiska ledningen. Statsminister Tage Erlander vändades starkt över en gåva som han ansåg signalerade feodalism och överklass.

TEXT *Thorsten Sandberg* ILLUSTRATION *Tzenko Stoyanov*

Anekdoten: Erlanders svåra val

HAN BLEV INTE FÖRTJUST, Tage Erlander, när det stod klart att han i egenskap av statsminister fått den sörmländska herrgården Harpsund med jord, skog och inventarier. Därtill donerad av en kapitalist. Erlander vändades över gåvan som signalerade feodalism och överklass. Detta rimmade illa med en s-märkt partiledares förväntade livsföring.

Han hade redan fått indikationer från den välunderrättade överståthållaren Torsten Nothin att något var på gång.

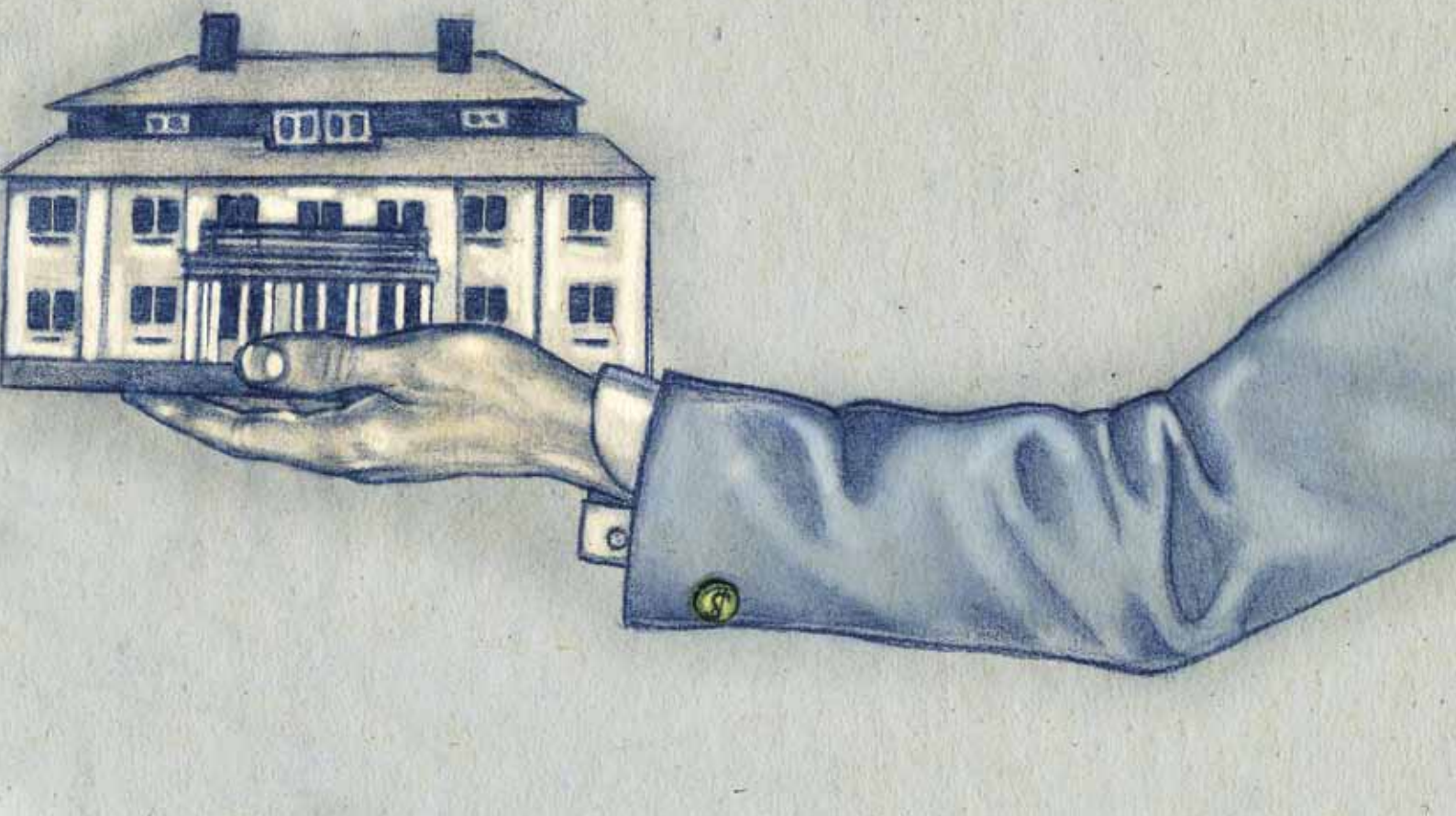
Våren 1951 får statsministern Tage Erlander veta att Nothin pratat med »*någon djäkla Kork-Wicander, som ämnade skänka sin gård till stats-ministersommarboställe (!!) – tydligen*

efter sin död, som vi hoppas dröjer åtminstone 20 år«.

Men det skulle gå betydligt fortare. Redan halvtannat år senare var »Kork-Wicander« död, drabbad av en hjärtattack när han flanerade på en gata i Lissabon.

I början av januari 1953 blev hans testamente offentligt och det innehöll en sensation. Släktens miljongods Harpsund med herrgård, andra fastigheter och 1 600 hektar jord och skog donerades till staten som statsministerbostad.

Harpsund blev mumma för tidningarna. Under första halvåret återkom man ständigt till frågan om det var lämpligt av en socialdemokratisk statsminister att ta emot en sådan gåva.

DN var avvisande. Tidningen undrade om ställningen som statsminister verkligen motiverade »slott, staber och tjänare«. Nej, detta lyxliv kunde överklassen hänge sig åt, menade DN och ställde fram Per-Albin som en motbild.

Erlander följde noga skrivierna.

I dagboken kommenterade han Aftonbladets och Expressens ståndpunkt att Sveriges statsminister i likhet med sin brittiske kollega behövde en representativ sommarbostad:

»Det hela verkar fullt sinnesförvirrat och ganska dumt, men det lär bli mycket svårt att låta bli att ta emot eländet.«

Staten borde inte tveka en sekund att tacka ja till den stortartade gåvan, ansåg Expressen. Samtidigt uttryckte kvällstidningen förståelse för att paret Erlander »var bestörta över att plötsligt få ett gods som annex till hyreslägenheten i Bromma.«

ERLANDER FORTSATTE ANFÖRTRO dagboken sina tvivel på herrgårdsprojektet, men började svänga. »Det värsta är att jag inte kommer att känna någon trivsel på ett ställe som helt dominerats av en annan livsstil när den skiljer sig så avgjort från min ... Men nog vore det praktiskt att ha den till sommarens kongresser!«

Nu sa också socialminister Gunnar Sträng och försvarsminister Torsten Nilsson vad de tyckte. Båda var benhårda motståndare till donationen. »Ta inte emot herrgården som nådegåva från storfinansen!« dundrade den blivande finansministern.

Erlanders kommentar var att regeringskollegerna antagligen hade rätt, »men jag ska försöka vara alldeles lojal och finna mig i den position som majoriteten intar«.

Vem var då mannen som Erlander kallade »djäkla Kork-Wicander«?

Hans fullständiga namn var Carl August Wicander, född 1885 och under många år en tungviktare inom svenskt

näringsliv. Han var ordförande i familjeföretaget AB Wicanders Korkfabriker, Rederi AB Svea och KAK Kungliga Automobilklubben. Han var också styrelseledamot i LM Ericsson och Svenska Handelsbanken.

Harpsund hade kommit i slakten Wicanders ägo 1902. Detta år köpte Carl Augusts pappa Hjalmar egendomen som hette Axelsberg efter Axel Stålarms som ägde godset på 1600-talet.

HJALMAR WICANDER, en av Sveriges främsta konstsamlare och mecenater, återtog det ursprungliga namnet Harpsund, rev den gamla herrgården och uppförde en ny huvudbyggnad i 1700-talsstil i två våningar som stod färdig 1914.

Tage Erlanders tveksamhet till familjen Wicanders lantresidens delades inte av hustrun och de två sönerna.

Han noterar i dagboken att »pojarna och överraskande nog även Aina verkar mera pigga på att komma ut i slottsmiljö än jag föreställt mig«.

Statsministerns första besök på Harpsund omgärdades av ett visst hemlighetsmakeri. Tillsammans med delar av sin regering och hustru Aina startade han från huvudstaden tidigare än vad som aviserats för att slippa närgångna journalister.

Tidningarna fick dock nys om besöket och kunde rapportera om »en imponerande vacker anläggning«, men »utan ståt och slösaktigt överdåd«. Från och med nu fanns Harpsund på kartan.

Vad mediefolket inte uppfattade var den spontana kommentar finansminister Per-Edvin Sköld levererade efter turen runt ägorerna, där han särskilt noterat de välskötta skogarna.

*»Tage, vi tar det. Vi tar skiten!« **

KÄLLOR: »HARPSUND: HUS OCH HÄNDELSER« AV SVEN STRÖMBERG OCH »HARPSUND« AV SINA RÅMAN

RENT HUS

Den som städar fel kan förstöra kulturhistoriska miljöer. Nu delar Statens fastighetsverk med sig av sina tips för att undvika att svenska kulturskatter städas sönder.

TEXT Annica Kvint FOTO Melker Dahlstrand

– JAG HAR TAGIT reda på mycket själv under åren. Städar man på fel sätt i kulturhistoriska miljöer kan man faktiskt förstöra.

Det är tisdag eftermiddag på Drottningholmsteatern och lokalvärdaren Maria Hintukainen har just försiktigt torkat av några förgyllningar med trasa, efter instruktioner från Statens fastighetsverks »Skötselregler för känsliga miljöer«.

– Jag visste inte att det fanns olika varianter av förgyllningar. Vissa av dem tål ingen trasa alls, använder man en sådan så försvinner bladguld.

»Hellre förekomma än förekommas« skulle man kunna sammanfatta den 66 sidor långa skriften »Skötselregler för känsliga miljöer«, som SFV (Statens fastighetsverk) tagit fram och under våren kommer att lägga ut på hemsidan för allmänt nyttjande.

– Kulturhistoriska miljöer är känsliga för slitage och

Maria Hintukainen städar på Drottningholm.

kräver kunskap om gamla material och underhållsmetoder. Med en bra daglig skötsel kan man upptäcka behov av större åtgärder innan de blivit oöverstigliga, säger Catharina Nordenstedt, som är Statens fastighetsverks projektledare för skriften.

Tvärtemot vad man kanske tror, är det bästa alternativet många gånger att städa så varsamt som möjligt. Men även patinerade miljöer kräver naturligtvis en viss omvårdnad om de inte ska förfalla. Och i takt med att den typ av fastighetsskötare och »hustomtar« som fanns förr i tiden blivit alltmer sällsynta, har också mycket av den kunskap som då var självklar försvunnit.

– SFV har regeringens uppdrag att göra vårt nationella kulturarv tillgängligt för allmänheten och i dag är många av våra kulturhistoriskt intressanta byggnader utthyrd. Med skötselreglerna vill vi hjälpa hyresgästerna

Med en bra daglig skötsel kan man upptäcka behov av större åtgärder innan de blivit överstigliga @

Catharina Nordenstedt, projektledare för Statens fastighetsverks skrift »Skötselregler för känsliga miljöer«.

och deras externa lokalvårdsfirmor och tydligt signalera att det här är miljöer vi är rädda om, säger Catharina Nordenstedt.

Hur man bäst hanterar den dagliga skötseln av kulturbyggnader är förstås en fråga som ständigt diskuterats på SFV. Men det konkreta arbetet med skötselreglerna startade med ett seminarium på temat slitage som Catharina Nordenstedt anordnade hösten 2010. Hon bjöd in ett tjugotal förvaltare, driftansvariga och städare. De enades snabbt om att det behövdes konkret hjälp. En skrift som visade: »Gör så här!«

Sagt och gjort. Konservatorn Lisa Nilsen utsågs till huvudförfattare. Hon har lång erfarenhet av att sköta kulturhistoriska byggnader, till exempel från National Trust i Skottland och Historic Royal Palaces i London, och gjorde inför skriften studiebesök bland annat i Ornäsloftet i Borlänge och i Arvfurstens palats i Stockholm. I kapitlet om golv har hon fått hjälp av konservatorn Eva Skog Berg, som är expert på interiöra yttskikt.

Skriften är både tydlig och detaljerad. Här finns utförliga beskrivningar hur man bör utrusta sin städvagn och hur en mängd olika

material städas och underhålls på mest skonsamma sätt, såsom metall, snickerier, textilier och golv.

HÄR FINNS KAPITEL om hur allt ifrån böcker till speglar och textilier städas. Och självklart en avdelning som behandlar höst- och vårstädning. Men

det stannar inte där. Skriften lär också ut hur man lyfter möbler utan att repa golven, hur man bäst tar bort en tuggummifläck och hur jordnötter från festen lockar skadedjur och lämnar fula fettfläckar på golvet. För att undvika rödvinsfläckar tipsas om att spara det röda vinet tills gästerna sitter till bords och att gärna utrusta borden med skyddande plast- eller vaxduk under tygduken – ringmärken på en vacker bordsyta kan kosta flera tusen kronor att restaurera.

– Planering är enormt viktigt. Men det vanligaste misstaget är nog att tro att det blir renare ju mer vatten som används när man

*Att städa skonsamt är
a och o i kulturhisto-
riska miljöer och Maria
Hintukainen har en hel
 uppsättning borstar på
sin städvagn. En borste
för varje materialgrupp
är mottot. Använder
man samma borste
till allt riskerar man
att gammal rost eller
möbelpolish sprids och
fläckar andra material.*

Kristallkronor bör dammas försiktigt med en mjuk borste. Ett bra knep är att lägga ett täcke på golvet innan man startar; om en prisma råkar falla har den då större chans att klara sig.

Det vanligaste misstaget är nog att man tror att det blir renare ju mer vatten man använder

städar. Så lite vatten som möjligt ska det vara. Jag har själv sett hur bjälkar och golv faktiskt kan vittra sönder eftersom vatten urholkar trä, säger Catharina Nordenstedt.

Med skötselreglerna gör SFV kunskap som försvunnit tillgänglig igen, konstaterar Catharina Nordenstedt. Ett bakomliggande syfte med skriften är också att skapa en mer intensiv dialog med hyresgästerna. I de många fall då SFV hyr ut, är det ju hyresgästerna som i praktiken ansvarar för städningen.

– Alla vinner på att bli kunnigare. Vi vill gärna sprida medvetenhet bland våra hyresgäster om att till exempel en skyddande matta på ett golv i längden är en liten kostnad jämfört med att lägga om golvet.

Rolf Karlsson, förvaltare på Drottningholm, håller med.

– SFV lägger ned stora pengar på renoveringar och restaureringar och kan vi minska kostnaderna genom att sköta den dagliga omvårdnaden om byggnaderna bättre så har vi naturligtvis vunnit mycket.

NÄR VI HYR ut en byggnad är vi alltid noga med att gå igenom brandskyddsåtgärder med hyresgästen. Kanske ska vi lägga till även städrutiner.
Catharina

Nordenstedt är glad över att kunna dela med sig av skötselanvisningarna på www.sfv.se. Där kan var och en skriva ut hela skriften eller välja de kapitel som är relevanta för just den miljö som de jobbar i. Skriften är upplagd så att de första kapitlen är generella och den blir mer specifik ju längre bak man bläddrar.

Själv blir Catharina Nordenstedt speciellt nöjd när hon tänker på hur glad den pensionerade fastighetsskötare hon träffade på Ornäsloftet ska bli när han får se skötselreglerna. Orolig för framtiden gestikulerande han vilt och propsade på att det är ett måste att damma bakom tavlorna innan man stänger en byggnad för vintern.

– Gör man inte det bildas det ju fukt bakom dem! *

Rolf Karlsson är förvaltare på Drottningholm.

Grundkurs i städning för kulturhistoriska miljöer

- Välj skonsamma städmetoder. All städning sliter.
- Rengör inte rutinmässigt om det inte är smutsigt och dammigt.
- Städa oftare där människor vistas ofta.
- Välj torra rengöringsmetoder framför våta.
- När du dammsuger, ha munstycket i ena handen och

- borsta in dammet med lämplig borste.
- Städa mest där dammet finns, det vill säga på golvnivå.
- Ta bort fläcken istället för att skura hela golvet.
- Undvik möbelpolish och andra sprayer och oljor. De är ofta helt onödiga och faktiskt skadar mer än de hjälper. Dessutom inne-

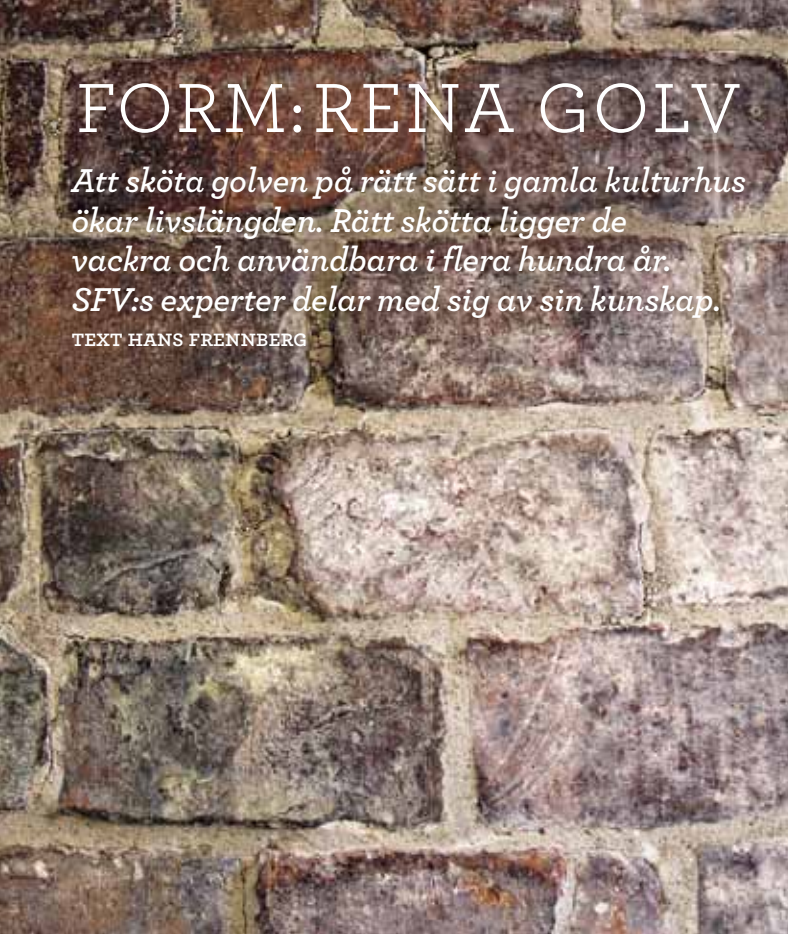
- håller de ofta lösningsmedel som är brandfarliga.
- Fråga en konservator om du är osäker på hur något ska rengöras. Statens fastighetsverks förvaltare förmedlar gärna kontakt.

Skötselreglerna hittar du på: www.sfv.se.

FORM:RENA GOLV

Att sköta golven på rätt sätt i gamla kulturhus ökar livslängden. Rätt skötte ligger de vackra och användbara i flera hundra år. SFV:s experter delar med sig av sin kunskap.

TEXT HANS FRENNEBERG

TEGELGOLV med lösa fogar på Södra Bankohusets vindsvåning. Golvet är från slutet av 1600-talet och rengörs genom att man sopar det försiktigt för hand. Om man dammsuger golvet riskerar man att suga in själva fogarna och göra tegelstenarna lösa.

SKURGOLV från början av 1700-talet i Södra Bankohuset. Golvet har fått en tålig och smutsavvisande yta genom såpskurning och slitage. Ett golv som används dagligen kan behöva skuras ett par gånger per år. Däremellan räcker det med att dammsuga.

KALKSTENSGOLV med marmordekor från 1890-talet i Västra trapphuset på Stockholms slott. Golvet rengörs med regelbunden dammsugning och skurning omväxlande med såpa och med pH-neutralt allrengöringsmedel. Använd minimalt med vatten.

CEMENTMOSAIKGOLV från 1890-talet i Gamla riksarkivet. Golvet består av krossad marmor, kalksten, cement och eventuellt pigment som slipats och polerats. Här rekommenderas i första hand torra rengöringsmetoder.

LINOLEUMGOLV från början av 1900-talet i Grindstugan på Drottningholm. Det gäller framförallt att skydda gamla slitna linoleumgolv, som lätt smulas sönder, från all typ av slitage. Endast torra rengöringsmetoder och traditionellt bonvax.

GROVHUGGET STENGOLV från 1700-talet på Stockholms slott. Sten är ett sugande material och kan trots sin hårdhet lätt bli förstört av olämpliga rengöringsmedel. Dammsug först och tvätta sedan endast vid behov med såpa och vatten.

MÖNSTERLAGDA TILES i Universitetshuset i Uppsala. Oglacerade keramiska plattor från slutet av 1800-talet. Använd i första hand torra rengöringsmetoder som dammsugning eller torr mopning. Använd aldrig mer vatten än nödvändigt.

EKPARKETTGOVLV från 1750-talet på Stockholms slott. De här golven i trappan mellan representationsvåningarna har inte rengjorts med vatten så länge man kan minnas. De är ofta gråa och lite blanka av slitage och rengörs med vanlig dammsugning.

RISÖ REDO

för nya gäster

Idén föddes 2009. Statens fastighetsverk nappade och nu pågår arbetet med att omvandla den gamla smuggelön till vandrarhem. Sommaren 2013 är Risö i Göteborgs norra skärgård äntligen redo att ta emot sina första gäster.

TEXT *Lars Hjertberg* FOTO *Bert Leandersson*

Göte Glennlid på sin
fiskebåt på väg till Rtsö.

FESKEBÅDEN
FODÖ

»Sundet här mellan Fotö och Risö kallar vi fortfarande för Prishammen sedan engelsmännen kom hit och gjorde smuggelaffärer när Napoleon försatt England i blockad«

NÄR MAN EN tidig morgon står på klipporna vid Risös sydspets och blickar ut över det glittrande vattnet bort mot Vinga fyr, är det svårt att tro annat än att här – vid de här holmarna och skären – måste det alltid ha rått fred och stillhet.

En kvart senare håller Göte Glennlid upp dagens första kopp kaffe i den gamla militärbaracken – ett slitet skjul som byggts om och till för att snart ta emot sina första vandrarhemsgäster.

– Jo, du vet sundet här mellan Fotö och Risö kallar vi fortfarande för Prishammen sedan engelsmännen kom hit och gjorde smuggelaffärer när Napoleon försatt England i blockad. Det är väl mer än två hundra år sedan nu, men bland öborna går det fortfarande historier. En del har nog till och med ättlingar där borta i England, säger Göte och ler.

Själv har han djupt planterade rötter i skärgården. Låt vara att arbetslivet förde honom till fastlandet och så småningom till en vardag som campingföreståndare på Öland. Men efter pensionen längtade Göte tillbaka till Fotö och församlingen han växt upp med.

Knappast någonstans i Sverige är frikyrkolivet mer aktivt

än i den göteborgska skärgården. Engagemanget leder ofta till satsningar långt ut i världen, men när Göte kom hem till Fotö visade det sig att det var alldeles runt knuten – på den obebodda grannholmen Risö – som en av hans livs största utmaningar låg och väntade.

STATENS FASTIGHETSVERK ÄGER och förvaltar fler kronoholmar än någon säkert vet.

– Vi brukar säga att det är 1 700, men det beror helt på hur man räknar, säger förvaltaren Anders Eydal och slår ut med armen i riktning mot Göteborg.

– Den där lilla där till exempel – ska vi räkna den? frågar han och tittar bort mot ett skär som på sin höjd kan attrahera en måsfamilj.

Risö är av en annan dignitet, stor nog att hysa både byggnader och människor. Kanske var det öns klippor och klappersten som förr fick folk att tveka och när kustförsvaret på 1930-talet valde att etablera sig, fanns det inte längre skäl för öborna att fundera över holmens potential.

– Vi fick egentligen inte ens gå i land och leka här, men det gjorde vi förstås ändå, säger Göte.

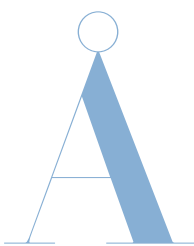

LP-STIFTELSEN

Lewi Pethrus (1884–1974) var under många år den svenska pingströrelsens ledare. Efter en insamling stiftades 1959 »Lewi Pethrus Stiftelse för filantropisk verksamhet«. Sedan LP-stiftelsen gått i konkurs 1997 rekonstruerades den under namnet LP-verksamhetens Ideella Riksförening, nu med starkare band till pingstkyrkans församlingar. LP-verksamheten driver i dag fyra egna behandlingshem och har dessutom samarbetsavtal med bland annat LP-Väst i Göteborg. www.lp-verksamheten.se

2009 fick Jan Hilding idén att starta ett arbetskollektiv i form av ett vandrarhem på Risö.

R 2009 HADE militären sedan länge plomberat bergrummen och Fortifikationsverkets ansvar vandrat över till Statens fastighetsverk. Det var den våren en rad människor oberoende av varandra började fundera över Risös framtid:

Samtidigt som Anders Eydal letade efter en bra hyresgäst, såg länsstyrelsen möjligheter för Risö att bli en port in till det utökade naturskyddsområdet bort mot Vinga. Öckerö kommun önskade å sin sida inget hellre än att holmen skulle vara öppen och tillgänglig för allmänheten. I maj 2009 presenterade Jan Hilding för första gången sina tankar om ett arbetskollektiv och ett vandrarhem på Risö. Som Fotöbo, medlem av öns pingstförsamling och ideellt arbetande i LP-verksamheten (se faktaruta), hade han nyckeln till det som alla aktörer frågade efter.

– Jag hörde hela tiden om behovet av arbetskollektiv som en brygga in till samhället när människor gått igenom behandling och lämnat missbruket bakom sig.

Samtidigt som Jan Hilding fick positiva signaler från myndigheterna beslöt han, tillsammans med bland andra Göte Glennlid, att bilda en lokal förening:

– Det gick fort. I augusti 2009 konstituerade vi oss som en

underorganisation till LP-verksamheten, föreningen är ett samarbete mellan pingstförsamlingarna och missionsförsamlingarna här på öarna. För oss är det inget konstigt att jobba tillsammans, vi känner ju varandra och församlingarna har likartad karaktär, säger Jan Hilding och fortsätter:

– Folket här ute har ridit ut många stormar och är inte rädda för att hugga i. Det är den kraften och mentaliteten som gör sådana här projekt möjliga.

PÅ TRE ÅR har satsningen gått från idé till fungerande verksamhet. Egentligen helt utan finansiella resurser, men med en lång rad arbetsvilliga volontärer och massor av gåvor – inte minst i form av byggnadsmaterial: altaner, stommar, dörrar, treglasfönster.

– Härromdagen kom det till och med en stor platt-TV som jag nästan inte vet var jag ska göra av, säger Göte Glennlid.

Redan under den intensiva uppbyggnadsperioden har arbetskollektivet så smått börjat ta form. När vandrarhemmet välkomnar de första gästerna finns det plats för en behandlingspedagog och fyra personer under eftervård i det nordligaste huset – det som nästan helt fått byggas om efter stormen Gudruns framfart i januari 2005.

Vandrarhemmet kommer från sommaren 2013 att vara öppet för allmänheten. Det ska bidra till att göra »Naturreservatet Fotö Vinga skärgård« tillgängligt och sevärt för alla, samtidigt som människor som kommit fel i livet kan få en plats för rehabilitering till ett normalt fungerande liv. Mer information på www.vandrarhemmetriso.se.

»Folket här ute har ridit ut många stormar och är inte rädda för att hugga in«

FLERA KOMMUNER VISADE tidigt intresse för att placera folk här, men det kommer inte att handla om något bekvämt skärgårdsliv, man måste vara beredd att ta i och göra ett rejält dagsverke. Och så småningom kanske vi kan hjälpa till att fixa praktikplatser på småföretag här i kommunen, funderar Jan Hilding inför den spännande premiärsäsongen.

Förutom kollektivets hus och huvudbyggnaden – med sängplatser för drygt 30 personer, matsal, kök för självushåll och fikamöjligheter – finns det ett tredje hus på ön. En ekonomibygnad med duschar och tvättmaskiner bland annat.

Att Risö under sommarmånaderna har sin självklara dragningskraft med sol, bad, fiske och utflyktsmöjligheter är lätt att se. Men årets övriga månader – hur går det då?

– Visst, det blir en utmaning, medger Jan Hilding. Men jag tror att många kommer att uppskatta den här miljön, kanske en arbetsgrupp som behöver dra sig undan. En skolklass, en skrivar- eller målarkurs. Vi kan till exempel arrangera hummersafari för företag, det fisket börjar i september. Närheten till Göteborg är förstas en väldigt stor fördel.

Det är dags att lämna Risö för den här gången. Medan Göte Glennlids lilla fiskebåt för oss mot Fotö får vi höra berättelsen om 1500-talsvraket som hittades i Prishammen sommaren 2003.

Den drömmen sprack. Nu föds det nya. *

HITTA TILL RISÖ

Kollektivtrafik: Buss 291 tar dig från Nils Ericson-terminalen eller Järnvägen i centrala Göteborg till Fotö på ungefär en timme. Inga byten. Gör upp med personalen på vandrarhemmet för den korta båtfärden över till Risö. Båtresan tar bara 5–10 minuter.

För uppgifter om tidtabell och biljettpreiser – se Västtrafiks hemsida. www.vasttrafik.se

Med bil: Kör Öckerövägen (väg 155) mot färjeläget på Lilla Varholmen. Färjan tar dig

och bilen kostnadsfritt över till Hönö i Göteborgs norra skärgård. Väl i land på Hönö följer du Göteborgsvägen (väg 155) cirka en kilometer, sedan tar du vänster och följer Öckerövägen söderut. Efter cirka två kilometer tar du vänster in på Bustadvägen och följer skyltningen mot Fotö. Gör upp med personalen på vandrarhemmet för den korta båtfärden över till Risö. Båtresan tar bara 5–10 minuter.

Arbetsvilliga volontärer som Mikael Andersson hjälper till att rusta upp de byggnader som ska tillhöra vandrarhemmet.

MED ANSVAR FÖR KRONOHOLMARNAS

Anders Eydal är Statens fastighetsverks förvaltare på Risö. Rätt man på rätt plats skulle man kunna säga, för Anders, som ansvarar för kronoholmar ända från västkusten upp till Kalix och Haparanda, är själv uppväxt på Europas näst största ö.

– Fram till jag var tio år bodde vi i Reykjavik på Island, berättar Anders, som räknar med att han ansvarar för närmare tusen öar, holmar och skär.

Hur många av dem finns det en teoretisk möjlighet att ha verksamhet på?

– Inte många, oftast är geografin det största hindret.

Jag vill gärna försöka ha ett bra samarbete med kommuner, länsstyrelser och andra aktörer, då kan vi få maximal utväxling av våra investeringar. Som här på Risö till exempel.

Är det viktigt att verksamheterna är öppna för allmänheten?

– Vi vill ju gärna att besöksmålen ska främja friluftsliv och naturliv.

Anders Eydal ansvarar för SFV:s kronoholmar

Ofta talas det om *hur* ett kulturarv ska bevaras. Men lika viktigt är *vems* kulturarv som ska bevaras och *varför*. Monica Strandell reder ut begreppen och trenderna inom kulturarvsdebatten.

KULTURARV ÄR INTE enbart byggnader eller parker som de flesta kan enas om är något värdefullt att bevara. Kanske är det inte ens en byggnad eller annan fysisk miljö som är det kulturarv som ligger närmast hjärtat hos många. I Sverige kanske det snarare är ett immateriellt* kulturvärde som allemansrätten eller körsång?

I långa perioder har restaureringskonsten handlat om vad som ska bevaras och hur. I vår samtid är de aktuella frågorna vems kulturarv som ska bevaras och varför. Kulturarv har blivit ett allt mer laddat begrepp i en konfliktfylld omvärld.

Ledande restaureringsexperten både i Sverige och utomlands samlades i Stockholm för en tid sedan för att i två dagar diskutera under rubriken Vårt kulturarv – för vem? Seminariet var ett samarrangemang mellan Kungliga Konsthögskolan Mejan Arc, Riksantikvarieämbetet och Statens fastighetsverk.

Autenticitet eller äkthet, immateriella värden, berättelser och traumatiskt kulturarv – det är begrepp som återkommer i dagens samtal om restaureringskonst. Begrepp som var för sig kan tolkas mycket olika beroende på vem

FOTO TINA WIK

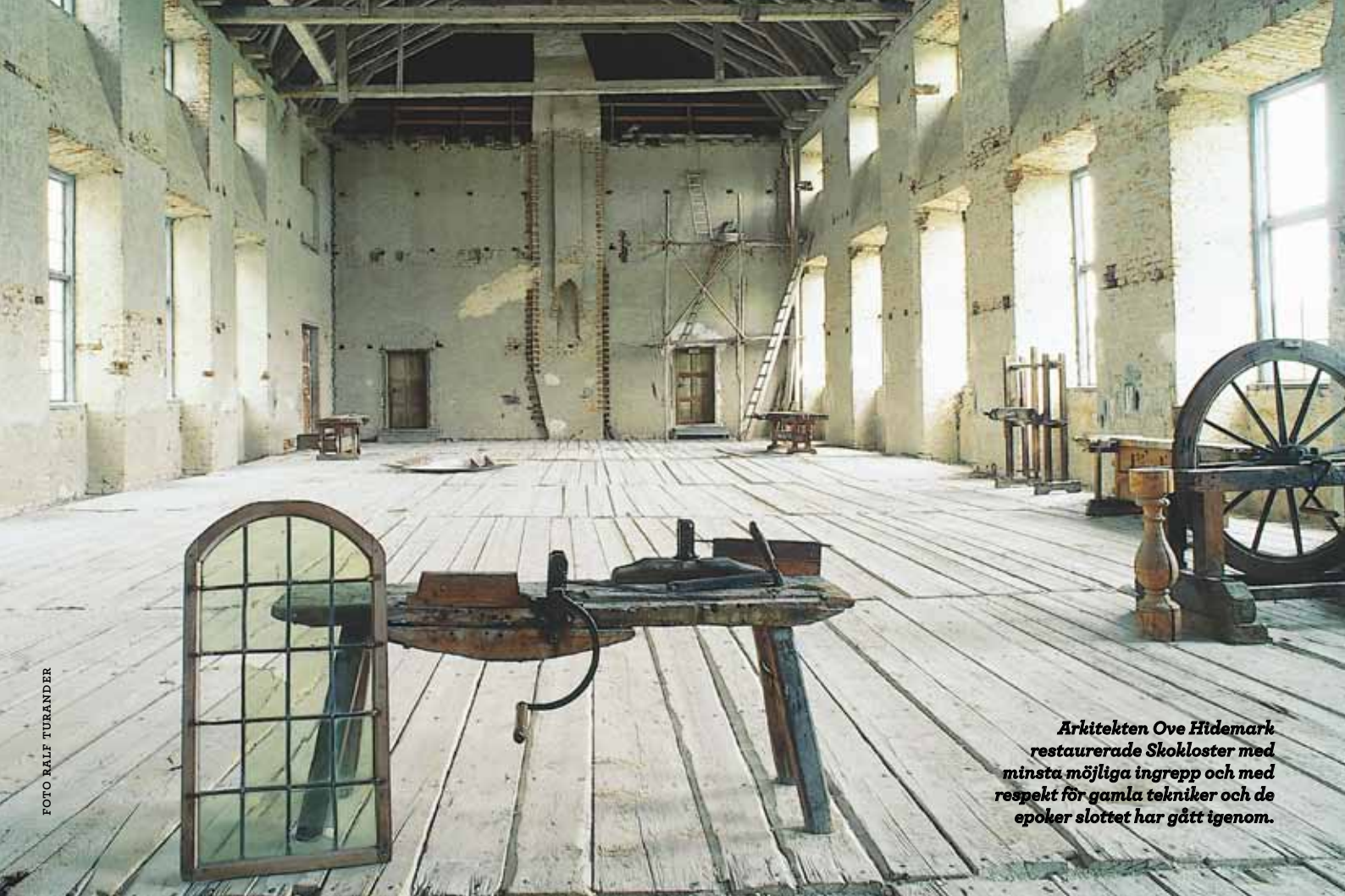
FOTO MELKER DAHLSTRAND

som gör det.

Efter kyrkor, slott och arbetarbostäder har även industrimiljöer lagts till de kulturmiljöer som bevaras för att berätta sin historia för nya generationer och nya svenskar. I andra länder har krig och konflikter ställt kulturarv mer

på sin spets. Tina Wik, arkitekt och gästprofessor på Restaureringskonst, KKH Mejan Arc, berättade på seminariet om sitt sexåriga arbete i Bosnien-Hercegovina med att rekonstruera krigsskadade monument. Moskén i Stolac i Bosnien blev helt förstörd i kriget och även allt material hade nogsnamt forslats bort så att det skulle vara omöjligt att resa den igen. Med hjälp av människors minnen och knapphändiga foton blev moskén ändå rekonstruerad men med nya material. Laddningen finns kvar på platsen och fortfarande bevakas moskén av beväpnade vakter.

NÅGRA EUROPEISKA kulturkonventioner har på senare år kommit till för att vidga synen på kulturarv. Europeiska landskapskonventionen, som trädde i kraft i Sverige den 1 maj 2011, pekar på värdet av det som omger en byggnad – landskapet, både i staden och på landsbygden. Den andra, Farokonventionen, utgår från kulturarvets värde för samhället. Syftet med Farokonventionen är att stärka demokratin, minoriteters kultur och värna om mänskliga rättigheter för alla. Något som Europarådet sett som ett starkt behov i det nya Europa efter murens fall 1989, då dolda konflikter blossade upp.

Arkitekten Ove Hidemark restaurerade Skokloster med minsta möjliga ingrepp och med respekt för gamla tekniker och de epoker slottet har gått igenom.

Farokonventionen gäller än så länge bara i de tio länder som har godkänt den. Sverige har ännu inte bestämt om vi ska skriva under den.

Vilka tendenser inom restaureringskonsten kan vi se i dagens Sverige?

Ett tydligt tecken är att det inte längre är lika lätt att enas om vad som är värt att bevara. Det saknas ofta en argumentation om kulturhistoriska värden som kan övertyga alla. Den reflektionen gör Anders Bodin, arkitekt och kulturarvsexpert på SFV.

Det finns inte längre en enda ideologi som experter och arkitekter inom restaureringskonst kan luta sig mot. Många svenska medeltida kyrkor blev radikalt ombyggda i modernistisk anda under första hälften av 1900-talet på ett sätt som var otänkbart 1990.

DET BLEV ETT tydligt trendbrott med arkitekten Ove Hidemarks restaurering av Skokloster (1968–78). Hidemark visade stor respekt för 1600-talsslottet, de gamla tekniker som det hade byggts med och de epoker som slottet hade gått igenom. Minsta möjliga ingrepp, traditionella tekniker och material samt helhetsupplevelsen styrde arbetet.

När Hidemark senare ledde

restaureringsarbetet på Kina slott i Drottningholms slottspark valde han ett annat synsätt. Han lät spår från tidigare restaureringar – som han bedömde var en serie misslyckade ommålningar – försvinna för att i stället måla upp som i nyskick. Hidemarks tes var att monumentet måste bestämma hur restaureringsarbetet ska göras.

Anders Bodin kallar vår tids restaureringsteori för pluralism. Varje restaureringsobjekt måste bedömas utifrån sina förutsättningar. I Sverige kan därför restaureringen av en kulturbyggnad innehålla flera angreppssätt, flera ideologier. Brukaren – till exempel SFV:s hyresgäster som ska använda huset – har också ett stort inflytande på resultatet.

I dag talas det också mycket om besökarna och vad som behövs för att ta emot dem.

I kulturlagstiftningen lever synen på kulturarv som något skört och vackert som ska bevaras. I praktiken har enligt Anders Bodin vårt kulturarv tagit steget från att betraktas som en belastning, som både är kostsam och arbetskrävande, till att vara en resurs – både för turism och entreprenörskap. Men främst för att öka förståelsen för

gångna tider. SFV har ett ansvar för berättelsen bakom besöksmålen. Det är ett slags public service-ansvar för de kulturmiljöer som ingen annan än staten har råd med, vill eller kan ta hand om – eller förstår värdet av.

DET FINNS kulturarv som väntar på att bli sedda och berättas om. Dit hör byggnader eller miljöer som är kontroversiella och som berättar en historia som många helst vill glömma. Ett exempel är Ågesta kärnkraftverk, nu privatägt, som är ett monument över den tid när Sverige var på väg att utveckla kärnvapen. Andra exempel på osynliga kulturarv är de underjordiska militäranläggningar som staten byggde i kustbandet för ofattbara penningssummor under det kalla kriget. Några av dessa är statliga byggnadsminnen och SFV arbetar på att visa dem för allmänheten. *

**Immateriella kulturarv är sådant som överförs mellan generationer, till exempel berättelser, minnen, folkmusik, dans, hantverk och språk.*

Så ska Statens fastighetsverk

GELIVÅT HISTORIEN

SFV förvaltar unika fastigheter som berättar om Sveriges historia. Nu fortsätter samarbetet med turistnäringen för att bättre levandegöra historien.

TEXT *Monica Strandell* FOTO *Melker Dahlstrand och Mia Fernlund*

SFV:S DEFINITION AV besöksmål är fastigheter som inte har kvar sin ursprungliga funktion men som har ett kulturhistoriskt värde och som visas för allmänheten. Sådana besöksmål finns i SFV:s förvaltning, från Bodens fästning i norr till Malmöhus i söder. Regeringen är tydlig i sitt direktiv kring dessa fastigheter: SFV ska vara en långsiktig och serviceinriktad förvaltare av kulturfastigheter och besöksmål.

Det är ett helt rimligt krav, enligt Ann-Charlotte Spegel-Berg, kommunikationschef på SFV och ansvarig för SFV:s övergripande besöksmålsarbete.

– Vi har byggnader av världsklass och då ska också upplevelsen av besöket vara i samma nivå. Det är ett gemensamt ansvar vi har med våra hyresgäster som driver verksamheten på varje besöksmål, säger hon.

Oftast sker arbetet också i samverkan med kommuner och andra lokala aktörer.

Jan Naumburg och Ann-Charlotte Spegel-Berg ansvarar för SFV:s arbete med att utveckla besöksmålen

– De byggnader vi förvaltar ingår ofta i en destination. Det innebär att helheten, allt som erbjuds besökaren, är det viktiga och då är samverkan nödvändig, säger Ann-Charlotte Spegel-Berg.

Förra året drev SFV ett besöksmålsprojekt där

Ottenby kungsgård, Kalmar slott och Vaxholms kastell ingick som pilotfastigheter. Projektet bestod av tre delar:

- utveckling av de tre platserna
- guideutveckling
- kvalitetssäkring.

Projektets mål var att hitta bra former för hur SFV kan stödja sina besöksmålshyresgäster och bidra till att de besöksmål som förvaltas av SFV är attraktiva för besökarna och håller högsta kvalitet. Men också att se till att de drivs med bra miljö-tänk, god ekonomi och med hänsyn till de känsliga kulturfastigheterna.

Vaxholms fästning var en av tre plotfastigheter i SFV:s satsning på att levandegöra sina fastigheter.

En utställning på Ottenby kungsgård berättar om den roll kungsgårdarna hade som kungens skafferi och de ofattbara mängder mat som de levererade till Stockholms slott. I en så kallad ljuddusch får besökarna höra en pigas historia i skiftet mellan mjölkning för hand och med maskin. I en annan ljuddusch är det högläsning ur Gustav Vasas brev, där han anbefaller kungsgården att köpa in får.

HUR HAR DET SVENSKA TURISTSAMARBETET UTVECKLATS UNDER

Att SFV utvecklar samarbetet med myndigheter och aktörer inom besöks-Sverige är ett framgångsrecept för att locka fler besökare, eftersom resor kräver en effektiv bakomliggande struktur. Besöksmål och andra upplevelser stärker varandra på destinationen. Fler internationellt gångbara destinationer är precis vad Sverige behöver.
Tomas Brühl, vd VisitSweden

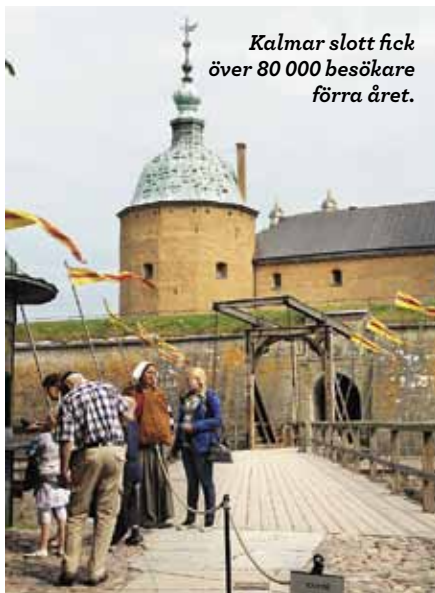
Vi är positiva till SFV:s arbete under det senaste året. De har varit aktiva i samarbetet med övriga myndigheter i samverkansgruppen för svensk turism. Regeringen gav nyligen Tillväxtverket i uppdrag att genomföra insatser för hållbara turistdestinationer och för att stärka kvalitet och konkurrenskraft i små och medelstora turist- och upplevelseföretag.
Anna Hag, departementssekreterare Näringsdepartementet

Enligt Jan Naumburg, projektledare för SFV:s besöksmålsprojekt, gick arbetet jättebra. Men det krävdes att SFV såg på sina fastigheter med delvis nya ögon – som attraktioner istället för monument.

– Vi måste fråga oss för vem vi gör det här. Svaret är givetvis för besökaren, det vill säga för allmänheten, som också är våra ägare, säger Jan Naumburg.

GENOM ARBETET MED besöksmålsprojektet blev också SFV en del i ett nationellt projekt kring hållbar besöksnäring som Tillväxtverket och Västsvenska turistrådet leder i samarbete med bland andra Visit Scotland. SFV deltog med de tre pilotfastigheterna och ytterligare sex fastigheter i projektet. Målet är att skapa ett kvalitetssäkringssystem, där varje besöksmål ska bedömas utifrån ett antal kriterier, som innefattar allt från bemötande och information till guidning, mat och tillgänglighet för funktionshindrade. Därmed vet besökarna vad de kan förvänta sig av upplevelsen på besöksmålet.

– Det ger både oss som förvaltare och våra hyresgäster en bra bild av vad som fungerar bra och vad som behöver förbättras. Hållbarhetsperspektivet är viktigt och naturligt för SFV som förvaltar statens kulturfastigheter som ska bevaras för evärdelig tid, säger Jan Naumburg.

Kalmar slott fick över 80 000 besökare förra året.

SFV HAR OCKSÅ ett ansvar att berätta om det svenska kulturarvet ur ett fastighetsperspektiv, bland annat att förklara varför vissa fastigheter bevarats och vilken roll de spelat i Sveriges historia. Det kan göras på olika sätt och måste ske utifrån platsernas unika förutsättningar.

På Kalmar slott gjordes exempelvis en film i samarbete med Destination Kalmar, kommunen och flera lokala aktörer.

– Vi tog vara på ett dåligt utnyttjat rum i Kuretornet och visade en film om Erik av Pommern som sätter stämningen för resten av guidningen på slottet, berättar Jan Naumburg.

Runt 27 000 personer såg filmen. Slottschefen Mimmi Mannheimer är mycket nöjd med samarbetet:

– Jag är väldigt glad över att SFV och vi arbetar mot ett gemensamt mål.

Våra guider fick möjlighet att gå på en guideutbildningskurs i Stockholm, vilket vi uppskattade, och vi fick bra och konkreta råd av kvalitetsrådgivaren Robert Cullen från Visit Scotland.

Satsningen på turistnäringen har lett till att det tidigare ganska anonyma SFV börjar synas som en aktör inom svensk besöksnäring.

– Vi är mycket glada för att SFV aktivt deltar i utvecklingsarbetet. Kulturfastigheter är viktiga besöksmål och en del av Sveriges och destinationers attraktionskraft för både svenska och utländska besökare, säger Agneta Florin, ansvarig för Tillväxtverkets besöksnäringssystem.

Ann-Charlotte Spegel-Berg ser fram mot ett fortsatt samarbete med SFV:s partners inom besöksnäringen.

– Vi har lärt oss oerhört mycket av våra samarbetspartners och har fått uppskattning för vårt engagemang. Som en av Sveriges största besöksmålsförvaltare vill vi ta vårt ansvar för att våra besöksmål håller hög kvalitet och bedriver ett hållbart arbete. Hållbar besöksnäring är därför en av de frågor som vi kommer att fortsätta att samarbeta kring. Vi vet också att svensk turistnäring behöver skapa ett större utbud av attraktioner för utländska turister och det vill SFV bidra med, säger hon.

Under 2012 räknar Statens fastighetsverk med att ytterligare tio fastigheter kommer att delta i projektet »Hållbar besöksnäring«, men vilka det blir är ännu inte bestämt.*

DET SENASTE ÅRET OCH VAD VÄNTAR FRAMÖVER?

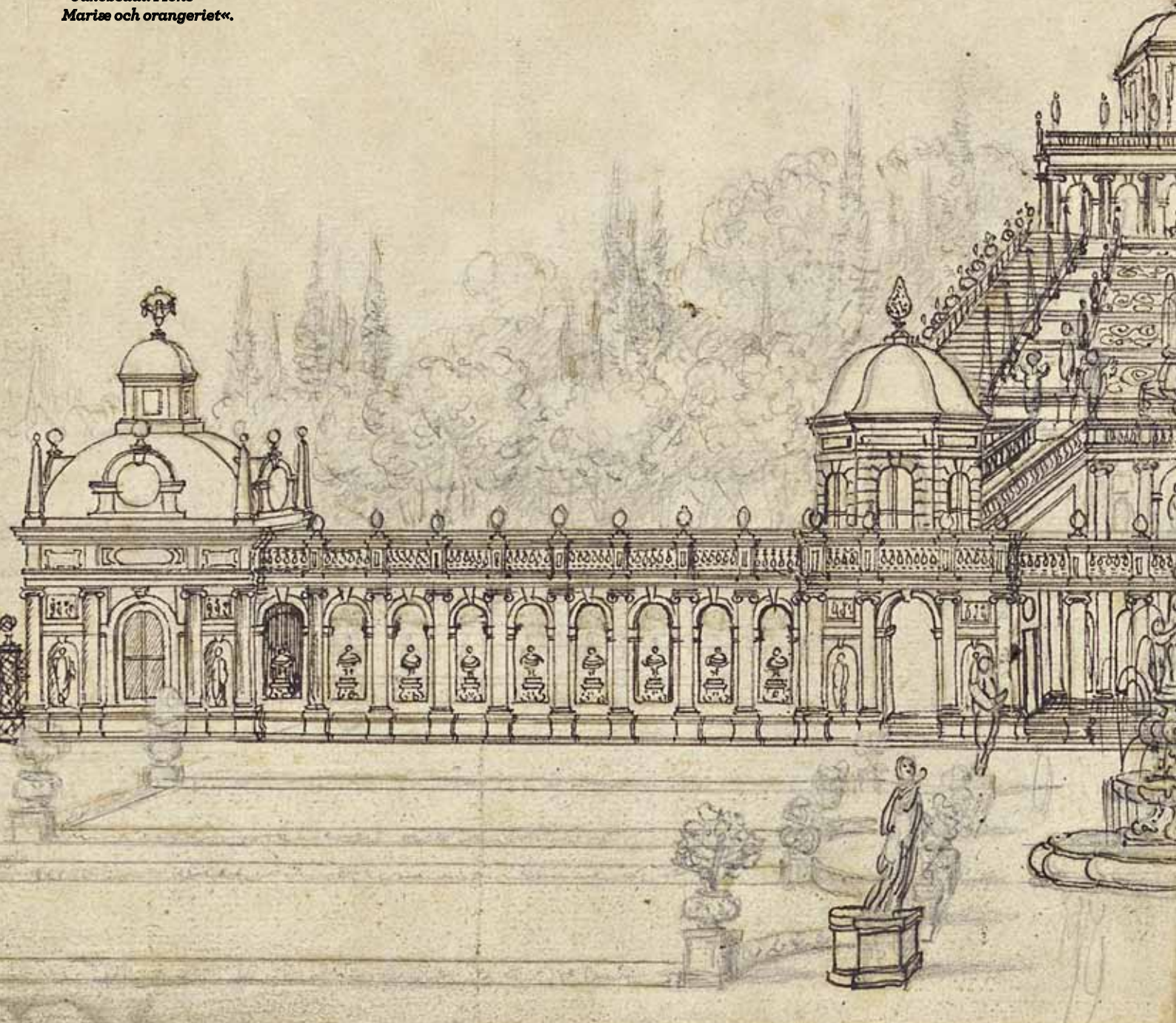
FOTO JAKOB FRIDHOLM

I alla de tester som genomförts hos SFV:s partners har responsen varit positiv. Samarbetet mellan parterna har bidragit till utveckling av en första modell hur det framtida kvalitetssäkringssystemet för svenska besöksmål skall formas. Under 2012–2014 fortsätter samarbetet med målet att under perioden utveckla systemet för kvalitetssäkring.
Christian Åberg,
Västsvenska turistrådet

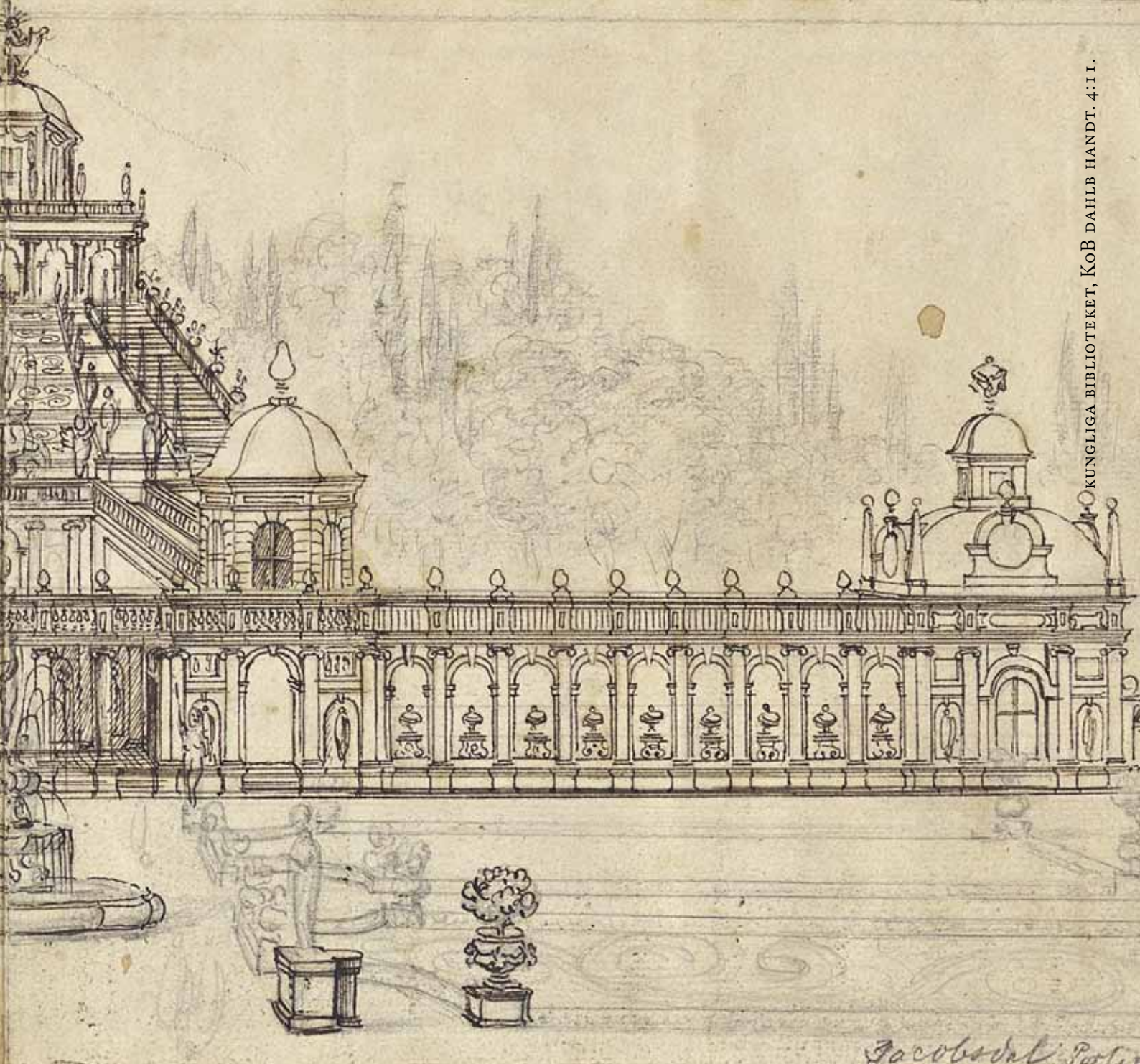
Sett på håll tyder allt på att arbetet har gått bra. SFV har agerat på många av de förslag till förbättringar som har gjorts. Jag har tittat närmare på några av de nya utvecklingarna, såsom Guldjakten på Karlsborgs fästning, och det ser utmärkt ut! Det ska bli mycket intressant att på nytt få besöka fastigheter och uppleva det arbete som har gjorts under året.
Robert Cullen, projektledare
Västsvenska turistrådet

SÖTA FRUKTER I ULRIKSDAL

Rikskanslern Magnus Gabriel De la Gardie ville smaka söderns ljuvligheter. Så han bad två av 1600-talets stora auktoriteter att bygga ett orangeri åt honom i Ulriksdal.

TEXT Lena Olofsson, Hugin & Munin Kulturinformation ILLUSTRATION Erik Dahlbergh

Mons Mariae – hur många trappsteg var det dit upp? Lusthuset på kullen drar ögonen till sig, stjäla uppmärksamheten från det långa orangeriet. Rikskansler Magnus Gabriel De la Gardie gav kullen namnet Mons Mariae, Marias berg, för att hedra sin hustru prinsessan Maria Euphrosyne. Där uppifrån kunde hon blicka ut över lusträdgården och Edsviken. Tre siktlinjer som huggits ut bland träden öppnade vyer till var sin byggnad: slottet, lusthuset Grottan och fågelhuset, som skymtas i bildens vänstra kant. Platsen var Ulriksdal, eller Jacobsdal, som det hette då, och tiden 1660-tal.

Magnus Gabriel hade anlitat arkitekt Jean de la Vallée och professor Olof Rudbeck, den senare för detaljerna kring orangeriet. Byggnaden bildade en enhet med lusthuset och vägen dit upp gick via de två trapporna som sticker upp i orangeriets mitt. I slutningen mellan trapporna syns terrasser där växter bildade sirliga mönster.

Orangeriet gav Magnus Gabriel och Maria Euphrosyne en förnimmelse av söderns ljuvlighet. Pomerans-, citron-, fikonsträd och andra exotiska växter förvarades där inne i värmen under vintern. De fick ljus från de höga bågformade öppningarna, försedda med byster. Orangerilängorna avslutades med paviljonger, allt till en längd av 74 meter.

När änkedrottning Hedvig Eleonora köpte Jacobsdal 1669 beställde hon ett nytt orangeri efter Nicodemus Tessin den yngres ritningar. Det byggdes 1693–1709 på samma plats som det gamla. Det står här än i dag, om än ombyggt, och är troligen det äldsta bevarade orangeriet i landet. Men lusthuset, trapporna upp och terrasserna är borta.

Orangerimuseet vid Ulriksdal slott är öppet med guidade visningar under sommaren. Här kan du se en utställning av svensk skulptur från 1700–1900-talen, berikad med historiska växter. *

BAKOM FASADEN

FOTO SFV

Nu kan du få välja ett hemligt rum.

DIN TUR ATT VÄLJA!

Den 26 maj kommer SFV att för tredje gången genomföra Hemliga rum. För en dag lånar vi nyckeln till 15 hemliga platser dit du i normala fall inte kan få tillträde. 13 platser är redan utvalda, men nu får du själv vara med och påverka vilka de sista två platserna blir. Så gå in på www.hemligarum.se senast den 28 mars och rösta på de två platser du helst skulle se öppna på Hemliga rum 2012.

FOTO NINA BROBERG

En vägg från 1600-talet innebar ny färg på Sparreska palatset.

1600-TALSFYND GAV FÄRG ÅT SPARRESKA

Under en tillbyggnad i vinkeln mellan Sparreska palatset och Kammarrättens hus blottades plötsligt en bit yttervägg från 1600-talet. Här fanns tydliga spår av originalputs och färg vilket gjorde att SFV valde att måla om fasaden i vitt och stryka fönster med snickerier i en mörkgrön linoljefärg. De som är vana vid Sparreska palatsets röda ton från 1970-talet blir kanske förvånade. Originalväggen har lämnats orörd inuti byggnaden som en hälsning från en svunnen stormaktstid och den nya hyresgästen Högsta förvaltningsdomstolen har nu flyttat in i de omsorgsfullt renoverade byggnaderna.

Ett råd ska utveckla Roma Kungsgård som besöksmål.

FOTO ÅKE E:SON LINDMAN

Råd ger råd åt Roma kungsgård

Statens fastighetsverk har tagit initiativ till ett råd som ska arbeta med **Roma Kungsgårds** utveckling. Kungsgården är en av Gotlands mest välbesökta platser och är omtyckt av både gotlänningar och turister. Teaterföreställningarna som hålls i kyrkoruinen på somrarna är mycket populära. Rådet består, förutom SFV, av Region Gotland, Länsstyrelsen på Gotland, Gotlands museum samt Romateatern. Det ska fungera som en plattform för dessa organisationer och målet är att skapa en gemensam syn på hur Roma Kungsgård ska utvecklas i framtiden. Första initiativet är att förbättra den historiska presentationen på plats, vilket innefattar både en ny historisk utställning och att skyltningen ses över.

STATSMINISTERBOSTAD RENOVERAD

Sagerska huset, Sveriges statsministers tjänstebostad och representationsvåning, har nu färdigrenoverats. Under sju månader har SFV renoverat interiören och utvändigt sett över fönster och yttertak samt återställt fasaden till dess ursprungliga utseende från början av 1900-talet. Även värmesystemet har förnyats vilket tillsammans med den exteriöra renoveringen ger stora energibesparingar.

FOTO SFV

Det förlorade Palatset?

FÅ HAR UNDGÅTT uppmärksamheten kring det nyöppnade Palatsets barnkulturerksamhet i det Gamla riksarkivet på Riddarholmen.

Efter flera decenniers törnrosasömn och ett successivt förfall i denna märkliga byggnad från sent 1800-tal, var det dags för nyöppning i höstas – efter flera år av renovering av den cirka 5 000 kvadratmeter stora byggnaden. SFV fick 2003 och 2009 regeringens uppdrag att renovera huset. Då arbetet påbörjades saknades fortfarande hyresgäst till de mycket speciella lokaler som en gång uppfördes för att härbärgera Riksarkivets arkivalier. Kostnaden för renoveringarna har uppgått till drygt 200 miljoner kronor.

Den verksamhetsidé som presenterades för det blivande Palatset passade byggnadens speciella förutsättningar och skulle bidra till att förnygra Riddarholmen och göra denna kulturhistoriskt viktiga miljö mer publik. Stöd uttalades och betalades från såväl Stockholms stad, landstinget som Statens kulturråd och en rad andra intressenter. Hyresavtal tecknades för hela byggnaden med det nybildade Palatset AB.

DÅ KONKURSEN EFTER bara ett fåtal månaders verksamhet nu är ett faktum, är det naturligtvis ett hårt slag mot de förhoppningar som väckts hos en ung och entusiastisk publik. Hur förklarar man de vuxnas ekonomiska tillkortakommanden för dessa barn? Det går knappast. Brist på ekonomiska bidrag har anförts men låter inte övertygande efter insatser på dryga 30 miljoner kronor från det allmänna och stora bidrag

FOTO YLVA SUNDGREN

från Postkodlotteriet och privata bidragsgivare. Uppenbart är dock att ekonomin inte fyllde kostymen och att denna kanske var väl stort tilltagen för en nyetablerad verksamhet – trots många stora och självuppoftande arbetsinsatser för att etablera och driva verksamheten. Besvikelsen efter konkursen är stor. Det var en så bra idé, omsatt med entusiasm till ett ljud-, ljus- och färgsprakande allaktivitetshus i stadens mitt. Men det fungerade inte ekonomiskt. Den grusade verksamheten är en stor skada i sig. Låt oss bara hoppas att den inte blir grogrund för en allmänt skeptisk inställning till initiativ på barnkulturområdet eller projekt på kulturområdet som samfinansieras av det allmänna och privata.

UTEBLIVEN HYRA ETT antal månader är en – i sammanhanget mindre – missräkning för SFV. Det är däremot inte upprustningen av byggnaden. Den har säkrat en unik miljö för lång tid framöver och gjort den användbar för olika verksamheter. Byggnadens användningsområden var nästan omöjliga att föreställa sig i det skick den hade före renoveringen. En renovering som skett på byggnadens villkor och förutsättningar och med små inslag av anpassningar för en viss verksamhet. Vi är övertygade om att de kvaliteter som nu uppnåtts med renoveringen kommer att vara attraktiva för olika hyresgäster som kan komma att flytta in efter Palatset. Verksamheter som förhoppningsvis till del blir av publik karaktär, så att byggnaden blir tillgänglig för många.

THOMAS NORELL

Generaldirektör, Statens fastighetsverk

POSTTIDNING B

RETURADRESS Box 2263, 103 16 Stockholm

Prenumerera på Kulturvärden.

*Mot en expeditions- och portoavgift på 150 kronor
får du fyra nummer av Kulturvärden.*

Ring 08-696 70 00 och beställ din prenumeration.

 STATENS
FASTIGHETSVERK

Vi har nyckeln. Vågar du komma?

Lördagen den 26 maj gläntar Statens fastighetsverk
på dörren till Sveriges hemligaste rum.
Tretton rum är redan utsedda. De andra två bestämmer du.
Gå in på www.hemligarum.se och lägg din röst redan idag.

STATENS FASTIGHETSVERK